

הנדון: הצעת חוק העונשין (תיקון – עונש מוות למחבלים) התשפ"ו 2025 – עדכון לקראת קריאה שניה ושלישית

בהמשך [לחוות דעתנו מתאריך 8.2.26](#), אנו מבקשים להתייחס לשינויים המעטים שהתקבלו במהלך דיוני ההסתייגויות לקראת הקריאה השניה והשלישית. בתמצית, אנו סבורים שאין בתיקונים שהוכנסו לשנות מהמסקנה כי מדובר בחוק בלתי חוקתי, בלתי מוסרי, ומנוגד להתחייבויותיה של ישראל על פי המשפט הבינלאומי.

באשר לעונש החובה בבית המשפט הצבאי ביהודה ושומרון

- לאחר ההסתייגות שהתקבלה, הנוסח באשר לעונש החובה הוא "תושב האזור הגורם בכוונה למותו של אדם והמעשה הוא מעשה טרור כהגדרתו החוק המאבק בטרור, התשע"ו- 2016 (להלן - מחבל) דינו מוות ועונש זה בלבד, ואולם אם מצא בית המשפט הצבאי מנימוקים מיוחדים שיירשמו כי מתקיימות נסיבות מיוחדות ראוי להטיל עליו עונש מאסר עולם, רשאי הוא להטיל על המחבל עונש כאמור ועונש זה בלבד".
- מכאן, שהסעיף עדיין קובע עונש מוות חובה כברירת מחדל, למעט מקרים מיוחדים שבהן מתקיימות נסיבות מיוחדות, בהן קיים "פתח מילוט" בו יכול בית המשפט הצבאי לעשות שימוש. בהתאם לכך, הוכנסה לחוק גם אפשרות לערער על העונש.

גם לאחר התיקון, מדובר בעונש חריג בעולם הדמוקרטי. עונש כזה גם לא קיים בישראל באשר לעשיית דין בנאצים ועוזריהם – שם מדובר בעונש מקסימלי, המאפשר לבית המשפט שיקול דעת בכל מקרה ומקרה. מדובר, אם כן, עדיין בסעיף בלתי חוקתי שכן מרחב שיקול הדעת שיוותר לשופטים במצב זה מצומצם מאד. קיים חשש שבתי המשפט ימעטו מאד לקבוע, באשר לרוצח בנסיבות של מעשה טרור, שמתקיימות בו נסיבות מיוחדות ונימוקים מיוחדים, הראויים לחריגה מעונש המוות. יש לזכור גם שעונש חריג זה – שיוטל כברירת מחדל, יוטל רק על פלסטינים שכן לפי הגדרת הסעיף, רק הם אלה שיעמדו לדין בבית המשפט הצבאי. מדובר לכן, גם בחוק מפלה, העומד בניגוד לעקרונות השוויון.

העובדה שתוקן הסעיף הקובע העמדה לדין אוטומטית בבית המשפט הצבאי, ובנוסף המתוקן שר הבטחון הוא שיקבע את מדיניות מקום ההעמדה לדין, לא משנה עובדה זו.

אמיר אלשטיין

יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין

יו"ר של כבוד

יוחנן פלסנר

נשיא

חברי הוועד המנהל

עו"ד ליאת אהרנסון

פרופ' ורד וניצק-סרוסי

ד"ר חן ליכטנשטיין

מזל מועלם

שגירי לשעבר שלי מרידור

פרופ' פאדיה נאסר אבו-אלהיג'א

עו"ד אבי פישר

ד"ר מיכל צור

יוסי קוצ'יק

המועצה הבינלאומית

פרופ' רונלד דניאלס, יו"ר

השופטת רוזלי סילברמן אבלה, קנדה

אן אפלבוואם, ארה"ב

השופטת דורית ביניש, ישראל

השופט סטיבן ברייד, ארה"ב

פרופ' משה הלברטל, ישראל

פרופ' כריסטוף מרקשיס, גרמניה

ד"ר שרון נוריאן, ארה"ב

השופט אברהם סופר, ארה"ב

ברט טפנט, ארה"ב

פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב

הארייט שליפפר, ארה"ב

סגני נשיא

פרופ' סוזי נבות, מחקר

ד"ר ישי (ג'סי) פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים

פרופ' תמר הרמן

פרופ' נתן זוסמן (אורח)

פרופ' עמיהי כהן

מר תומר לוטן (אורח)

פרופ' יותם מרגלית

פרופ' דניאל סטמן

פרופ' בני פורת

פרופ' קרנית פלוג

פרופ' מרדכי קרמניצר

פרופ' גדעון רהט

ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר

פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק כרמון

ברנרד מרכוס (1929-2024)

מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

ממילא מדובר בסעיף תמוה, שכן על התביעה לקבוע את המדיניות בעניין מקום ההעמדה לדין.

באשר לתיקון הסעיף בחוק העונשין

3. הסתייגות נוספת שהתקבלה באשר לתיקון של עבירת הרצח בחוק העונשין בדין הישראלי, החליפה את היסוד הנפשי של "מטרה לפגוע באזרח או תושב ישראל" ב"מטרה לשלול את קיומה של מדינת ישראל"¹.

מדובר במטרה עמומה מאד, שלא מתאימה לעבירה פלילית, לא כל שכן לעבירת הרצח. כלל לא ברור כיצד יוכיחו אותה, ואילו חזקות וכלים משפטיים וחקירתיים יופעלו בכדי להסיק אותה ממעשיו של העושה. הבעייתיות שהייתה בסעיף המקורי, דהיינו שהוא מפלה, ונועד להבטיח כי מי שביצעו רצח בנסיבות טרור **כלפי פלסטינים לא יכנסו בגדר הסעיף** - נותרה בעינה. במונח מסוים, הפגיעה בשוויון אף הוחמרה. לפי הסעיף המוצע, רצח בנסיבות טרור שכוון כלפי אזרח ישראלי ערבי, לא יפול בגדר ההוראה, בעוד שלפי ההגדרה הקודמת בחוק היא כן נכללה בו. בכך מודגשת עוד יותר הפגיעה בשוויון והאבחנה בין רצח כלפי יהודים ורצח כלפי ערבים – מה שמדגיש ומחדד את אי החוקתיות של החוק.

הבעיות הקשות שנותרו בחוק – בתמצית

4. מבלי לחזור על כלל טענותינו בחוות הדעת המקורית, נזכיר כי כולן חלות גם כלפי ההצעה החדשה: הטיעונים העקרוניים נגד עונש מוות, ובעיקר אלה שלא נסתרו כלל בדיונים בוועדה, כולל לא על ידי גורמי הבטחון – שאין כל ראייה לכך שהוא מרתיע והוא אף עלול לגרום נזק; שמדובר בעונש בלתי הפיך ולכן לא ניתן לתיקון; שמדובר בעונש המבזה את ערך החיים; שהחוק יפגע ביחסי החוץ של מדינת ישראל ויפר את כללי המשפט הבינלאומי, וזאת באמצעות חוק הכולל עונש מוות המבוסס על אפליה כלפי פלסטינים, המופעל כעונש של ברירת מחדל, למעט במקרים חריגים. האיום המרומז של האיחוד האירופי לבחון מחדש את הסכם האסוציאציה שלו עם מדינת ישראל אם החוק יעבור,² מצביע על המחירים הדיפלומטיים והכלכליים העצומים שהחוק המזיק הזה עשוי לגבות מהמדינה, בתקופה זו שהיא ממילא רגישה ומורכבת.

5. מעבר לכך, החוק גם מסיר הגנות פרוצדורליות כגון הדרישה להרשעה פה אחד בבית המשפט הצבאי, מבטל את אפשרות החנינה וההמתקה על ידי המפקד הצבאי באזור ואף מטיל חובה להוציא את גזר הדין לפועל במהירות בתוך 90 יום, ובכך מגביר את הסיכוי

¹ עילה דומה קיימת לשם פסילת רשימות ומועמדים לפי סעיף 7 לחוק יסוד: הכנסת. אך משום שזוהי עילה מתחום המשפט החוקתי, לא ניתן יהיה להקיש ממנה ליסוד במשפט הפלילי, ובוודאי כשמדובר ביסוד של מטרה במהלך רצח (ולא מטרה פוליטית שמקדמת רשימה או מועמד), שעל פיו יושת עונש מוות.

² https://www.eeas.europa.eu/eeas/israel-statement-spokesperson-death-penalty-bill_en

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

לטעויות. נזכיר בהקשר זה שוב כי עצם ההרחבה של המקרים בהם מוטל עונש מוות, כמו גם הסרת ההגנות הפרוצדורליות, מהווה כשלעצמה הפרה של מחויבויותיה של ישראל במשפט הבינלאומי.

6. הליך החקיקה כלל מעט מאד התייחסות לעמדתם של מומחים, לעמדתם של משרדי הממשלה, וכמעט שלא נשמעו בו גורמי הבטחון, אשר עד לאחרונה התנגדו באופן עיקש, לאורך עשורים, להוספת עונש מוות למשפט הישראלי. כאשר מדובר בחקיקה מהפכנית ממש, שאמורה להשפיע, מילולית, על חיי אדם, השטחיות וחוסר ההתייחסות לטיעונים משמעותיים שאפיינו את דיוני הוועדה, יכולים לעלות כדי פגם שמצדיק, כלשעצמו, את פסילת החוק.

סיכום

גם לאחר השינויים שהוכנסו להצעת החוק בהסתייגויות מדובר בהצעה לא חוקתית המנוגדת לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו בפגיעתה בכבוד האדם ובקדושת החיים ומנוגדת לערכי היסוד של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שתהווה כתם בספר החוקים של מדינת ישראל, תזיק לשמה של המדינה בעולם הדמוקרטי ותפגע ביחסי החוץ שלה.

פרופ' יובל שני פרופ' מרדכי קרמניצר פרופ' עמיחי כהן

עמיתים בכירים

ד"ר עמיר פוקס

חוקר בכיר